

Türkiye'de Sağlık ve İlaç Harcamalarının Seyri ve Beklentiler

Mehmet ATASEVER
Sağlık ve KİK Eski Yöneticisi
Araştırmacı-Yazar / Akademisyen
15.09.2020

Sunu Planı:

1. Sağlık ve Sosyal Güvenlik Hakkı
2. Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinin Finansman Yapısı
3. Türkiye’de Sağlık Finansmanını Etkileyen Önemli Politikalar
4. Türkiye Sağlık Harcamaları
5. Sağlık Harcamalarının uluslararası Mukayesesi
6. Türkiye’de Sağlık Finansman Politikalarının Sonuçları
7. Türkiye İlaç Harcamaları
8. 2020 Yılı Sağlık ve İlaç Harcamaları Beklentileri

1. Sağlık ve Sosyal Güvenlik Hakkı

Sağlık Nedir?

Dünya Sağlık Örgütü sağlığı şöyle tanımlanmıştır:

“Sağlık insanın; beden, ruhen ve sosyal yönden tam iyilik halidir.”

Türkiye'de Sağlık Hakkı (1982 Yılı T.C. Anayasası 56.Madde)

Madde 56 –

Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir.

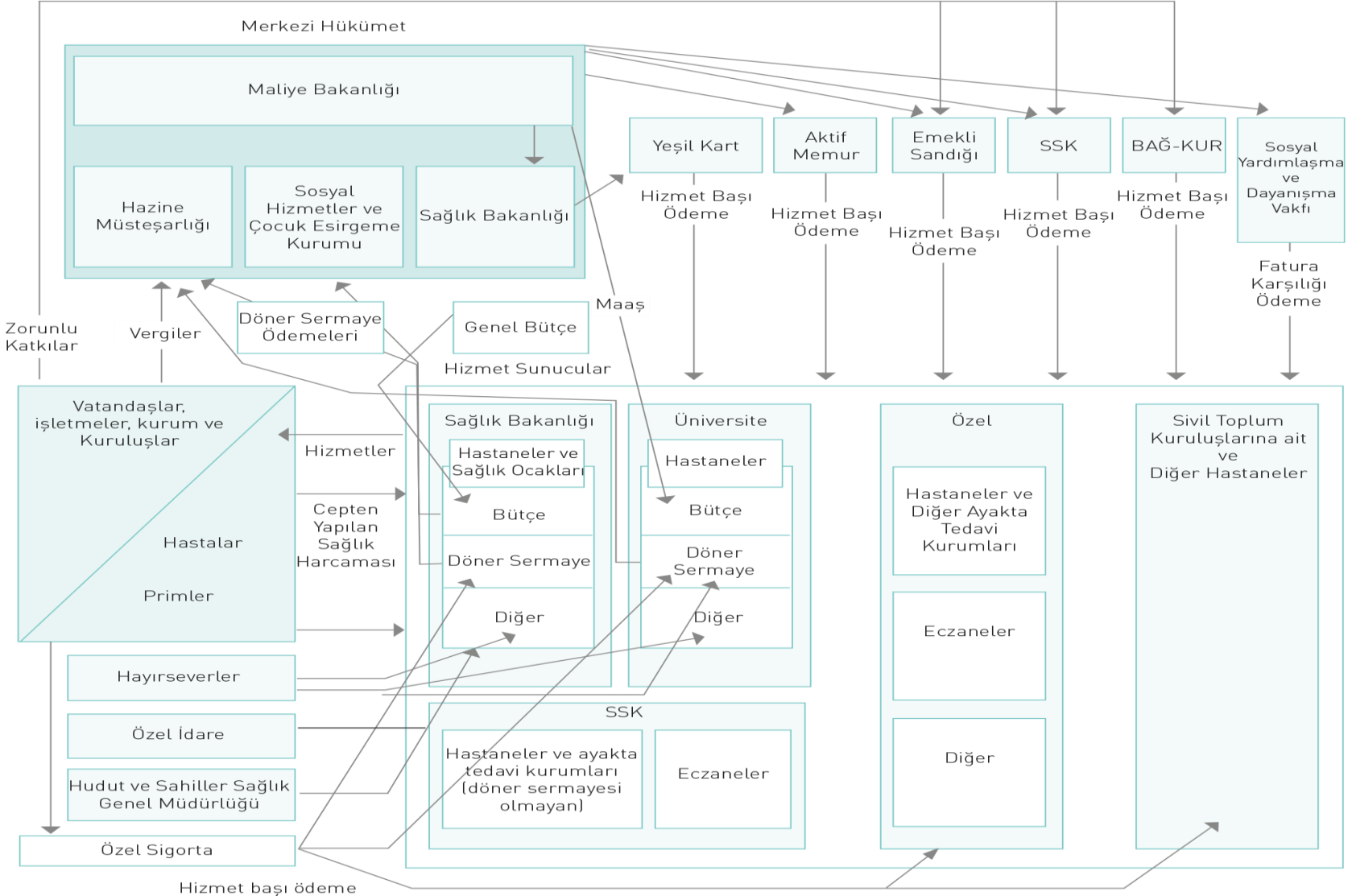
Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.

Türkiye'de Sosyal Güvenlik Hakkı (1982 Yılı T.C. Anayasası 60.Madde)

Madde 60 – Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.

2. Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinin Finansman Yapısı

Şekil 1. Türkiye Sağlık Sistemindeki Fonların Akış Şeması, (2002)

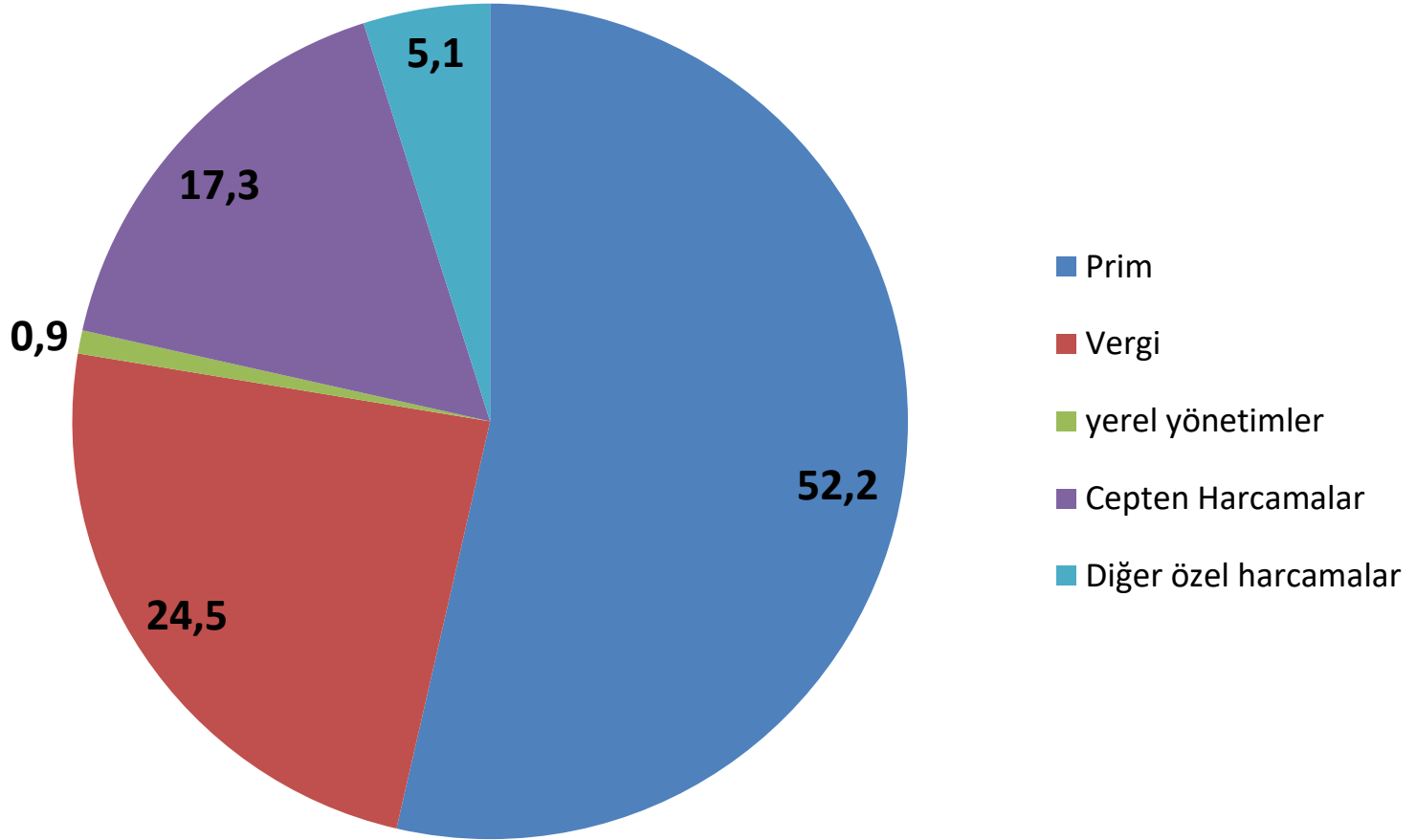

Kaynak: Atasever M. Türkiye sağlık hizmetlerinin finansmanı ve sağlık harcamalarının analizi, 2014

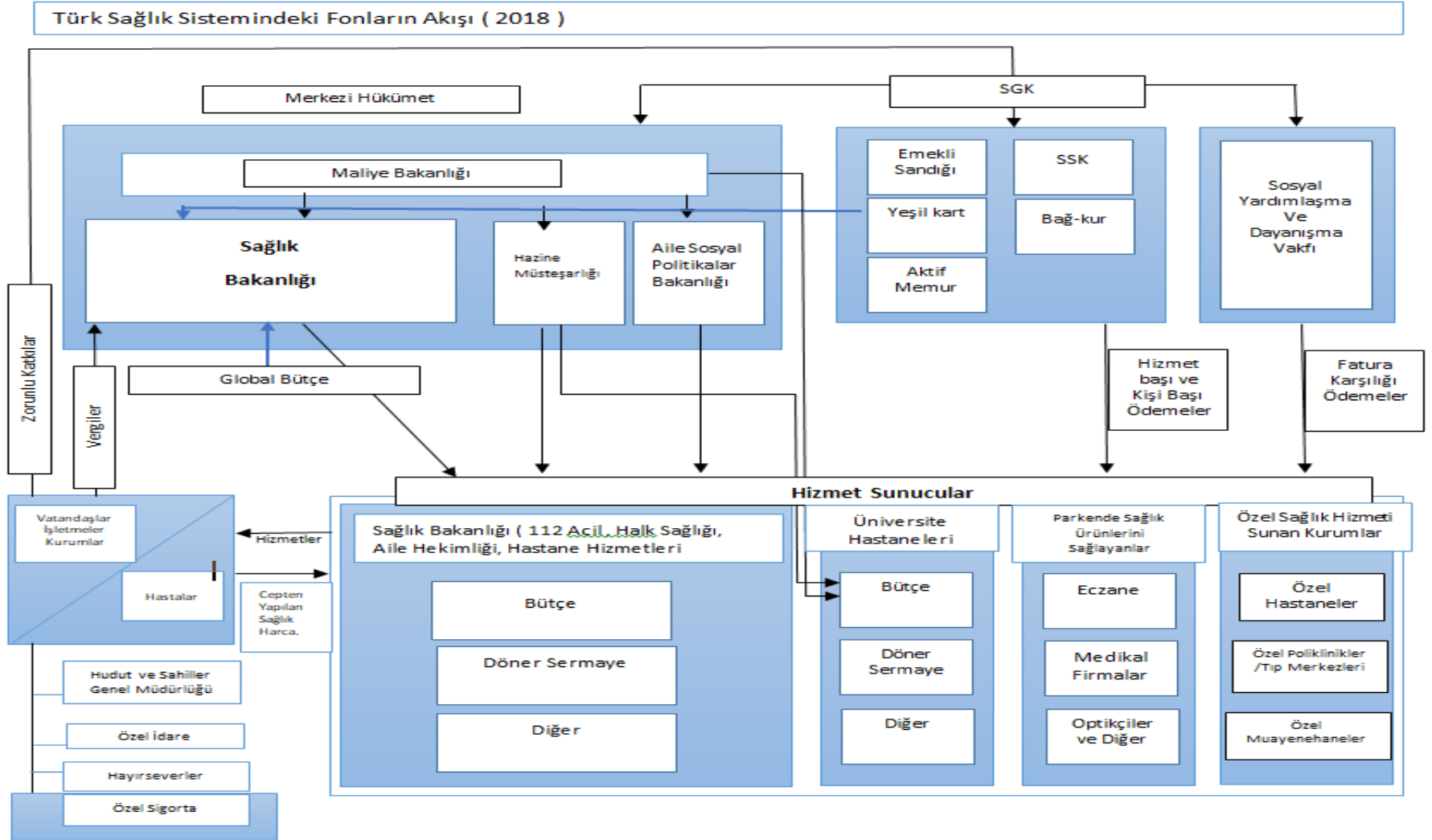
Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinin Finansman Yapısı

- Türkiye’de sağlık sisteminin finansman yapısı karma özellik göstermektedir.
- Bir taraftan belirli bir kesim için sağlık sigortacılığı (Bismark Modeli) uygulanırken diğer taraftan kamu yardımı (Beveridge Modeli) modeli uygulanmakta ve sistemin finansmanında özel harcamalar da pay almaktadır.
- Bu finansmanların yanında Türkiye’de düşük ölçekte olsa da özel sağlık sigortacılığı, sigorta sandıkları, vakıf üniversiteleri gibi kaynaklar ve hane halkının sağlık harcamaları (cepten harcamalar) olmak üzere özel sektör sağlık harcaması kullanılmaktadır.

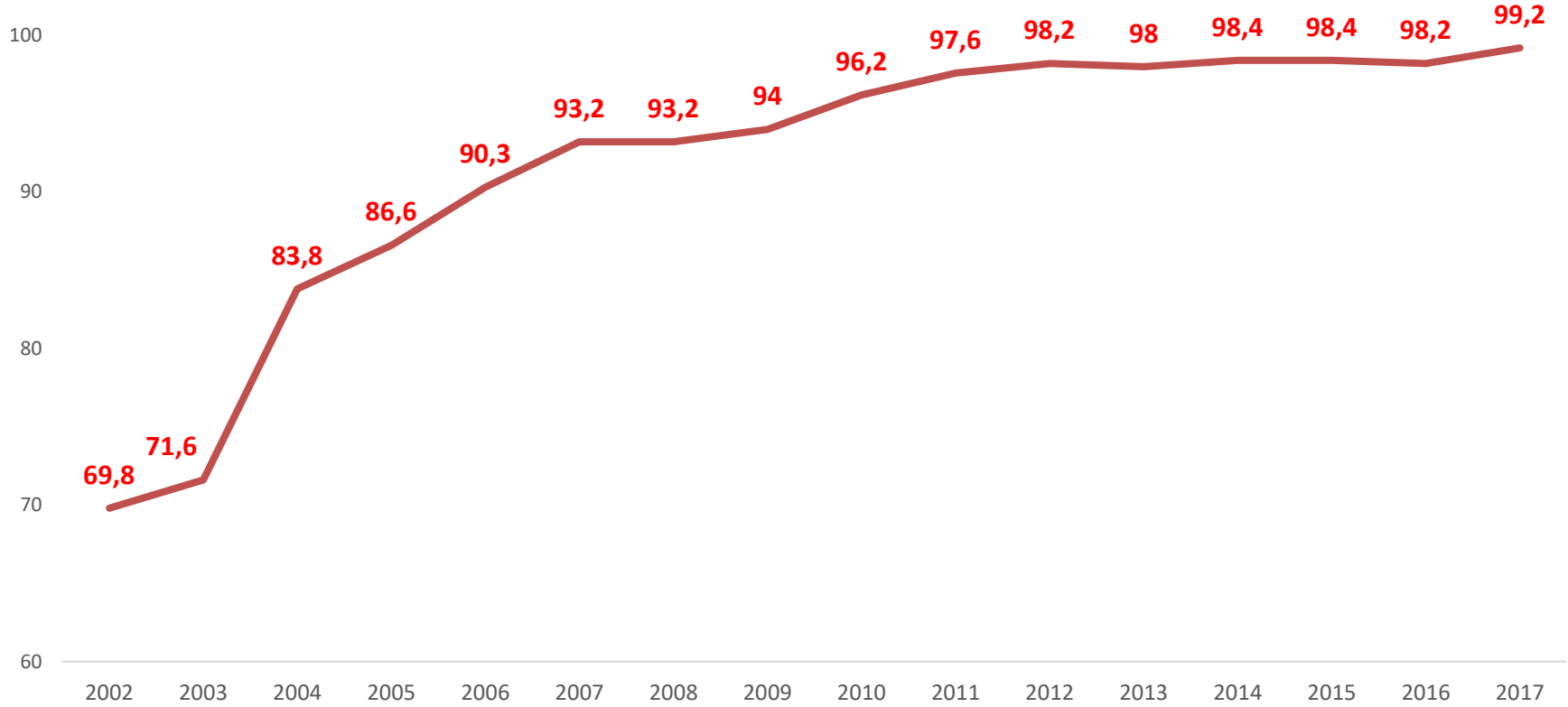
Grafik 1. Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinin Finansman Yapısı (2018 Yılı)

Şekil 2. Türkiye Sağlık Sistemindeki Fonların Akış Şeması, (2020)

Grafik 2. Türkiye’de Sosyal Güvenlik Kapsamında Sağlık Hizmeti Alabilen Nüfus Oranı (%)

Türkiye’deki nüfusun %99,2’si sosyal güvenlik kapsamında sağlık hizmeti alabilmekte olup Türkiye Dünya’da en kapsayıcı sağlık hizmeti veren ülkelerin başındadır.

Kaynak: OECD Health Statistics 2019

3. Türkiye’de Sağlık Hizmet Finansmanını Etkileyen Önemli Politikalar

Türkiye'de Sağlık Finansmanını Etkileyen Önemli Politikalar-(2003-2006)

Uygulamalar	Başlangıç Tarihi	Durumu
Hastaların rehin alınma uygulamalarına son verilmesi	Ocak 2003	Aktif
Ücretsiz gezici sağlık hizmetleri tüm kırsala yaygınlaştırılması	Mart 2003	Aktif
Sağlık Bakanlığında Performansa Dayalı Ek Ödeme Sistemine Geçilmesi	Ocak 2004	Aktif
İlaçlarda KDV oranının %18'den %8'e düşürülmesi	Mart 2004	Aktif
112 acil sağlık hizmetlerinin ücretsiz hale getirilmesi	Haziran 2004	Aktif
Acil durumlarda tüm hastanelerin tedavi etme mecburiyeti getirildi	Aralık 2004	Aktif
Yeşil kartlı vatandaşların ayaktan tedavide ilaç giderlerinin karşılanması	Aralık 2004	Aktif

Türkiye’de Sağlık Finansmanını Etkileyen Önemli Politikalar-(2003-2006)

Uygulamalar	Başlangıç Tarihi	Durumu
Eşdeğer ilaç gruplarıyla ilgili düzenlemeler	Aralık 2004	Aktif
Aile hekimliği	Aralık 2004	Aktif
İlaç fiyatlarında indirim	Nisan 2004 ,Şubat- Temmuz 2005	Aktif
SSK Hastanelerinin Sağlık Bakanlığına Devri	Şubat 2005	Aktif
112 acil sağlık hizmetleri ile şehir dışı sevk işlemlerinin ücretsiz yapılması	Mayıs 2005	Aktif
GSS sisteminin kurulması	Haziran 2005	Aktif
Sağlık yatırımları için kamu özel işbirliği yasası kabul edilmesi	Temmuz 2005	Aktif
Verem hastaları ile temaslılarına veremle ilgili sağlık hizmetlerinin ücretsiz hale getirilmesi	Şubat 2006	Aktif
Sağlık Bakanlığına Bağlı Sağlık Tesislerinin Hizmet Bedellerinin Ödenmesinde Global Bütçe Sistemine Geçilmesi	Haziran 2006	Aktif

Türkiye’de Sağlık Finansmanını Etkileyen Önemli Politikalar-(2007-2010)

Uygulamalar	Başlangıç Tarihi	Durumu
Birinci basamak sağlık hizmetlerinin ücretsiz yapılması	Nisan 2007	Aktif
Sağlık Bakanlığı hastanelerinin finansal risklere göre yönetilmesi	Aralık 2007	Aktif
Kanser Taramalarının yaygınlaştırılması ve ücretsiz hale getirilmesi	Mayıs 2005, Ocak 2007, Ekim 2008	Aktif
Yurtiçinde mümkün olmayan tedavilerin ücretlerinin karşılanması	Ekim 2008	Aktif
Acil durum, yoğun bakım, kanser gibi hastalıklardan özel hastanelerin fark ücreti almasının önlenmesi	Ekim 2008	Aktif
Hastanelerde nitelikli yataklardan fark alınmasının önlenmesi	Ekim 2008	Aktif
Sigortalı olmasa bile herkesin salgın hastalık, iş kazası ve meslek hastalığında her türlü sağlık yardımından ücretsiz yararlanması	Ekim 2008	Aktif

Türkiye’de Sağlık Finansmanını Etkileyen Önemli Politikalar-(2007-2010)

Uygulamalar	Başlangıç Tarihi	Durumu
18 yaş altı tüm nüfusun ve eğitim görenlerin GSS kapsamına alınması	Ekim 2008	Aktif
Sağlık Bakanlığında Stok Yönetim Programı (MKYS) kullanılması	Kasım 2008	Aktif
Kamu sağlık tesislerinin birbirlerinden mal veya hizmet almasının önünün açılması	Aralık 2008	Aktif
Sağlıkta ayaktan müracaatlar için katılım payının uygulaması	Ekim 2009	Aktif
İlaçlarla ilgili fiyat düşürücü düzenlemeler yapılması	Aralık 2009	Aktif
Özel hastanelere ödenen ek ücretlere sınırlama getirilmesi	Ocak 2010	Aktif
Üniversite ve Sağlık Bakanlığında Tam Gün Çalışma getirilmesi	Ocak 2010	Kısmen Aktif

Türkiye’de Sağlık Finansmanını Etkileyen Önemli Politikalar-(2007-2010)

Uygulamalar	Başlangıç Tarihi	Durumu
Sağlık Bakanlığı ve Üniversite Sağlık Tesisleri İçin Birlikte kullanım uygulamasının getirilmesi	Ocak 2010	Aktif
Üniversite hastanelerine finansal destek sağlanması	Ocak, Temmuz 2010	Pasif
Yeşil kartlıların dış, kanal ve dolgu hizmetlerinden, özel hastanelerin acil servis ve yoğun bakımlarından faydalanabilmesi ve Ayakta tedavi kapsamında tıbbî cihazların ödenmesi	Ekim 2010	Aktif

Türkiye’de Sağlık Finansmanını Etkileyen Önemli Politikalar-(2011-2014)

Uygulamalar	Başlangıç Tarihi	Durumu
Üniversite sağlık tesislerinde özel muayene, özel işlem için ücret alınmasının yasaklanması ve bu kaybın telafisi için 2011 yılına mahsus olmak üzere Hazine’den 448 milyon TL ödenmesi	Şubat 2011	Pasif
Üniversite hastaneleri ile Sağlık Bakanlığına bağlı hastanelerde vefat eden ve sosyal güvenceden yararlanamayan ve ödeme gücü olmayan kişilerin borçlarının terkin edilmesi	Haziran 2011	Aktif
Trafik Kazazedelerinin tedavi Bedellerinin SGK’ca karşılanması	Ağustos 2011	Aktif
İlaçlarla ilgili fiyat düşürücü düzenlemeler yapılması	Kasım 2011	Aktif
Sağlık Bakanlığı Teşkilat yasasının çıkarılması	Aralık 2011	Kısmen aktif

Türkiye’de Sağlık Finansmanını Etkileyen Önemli Politikalar-(2011-2014)

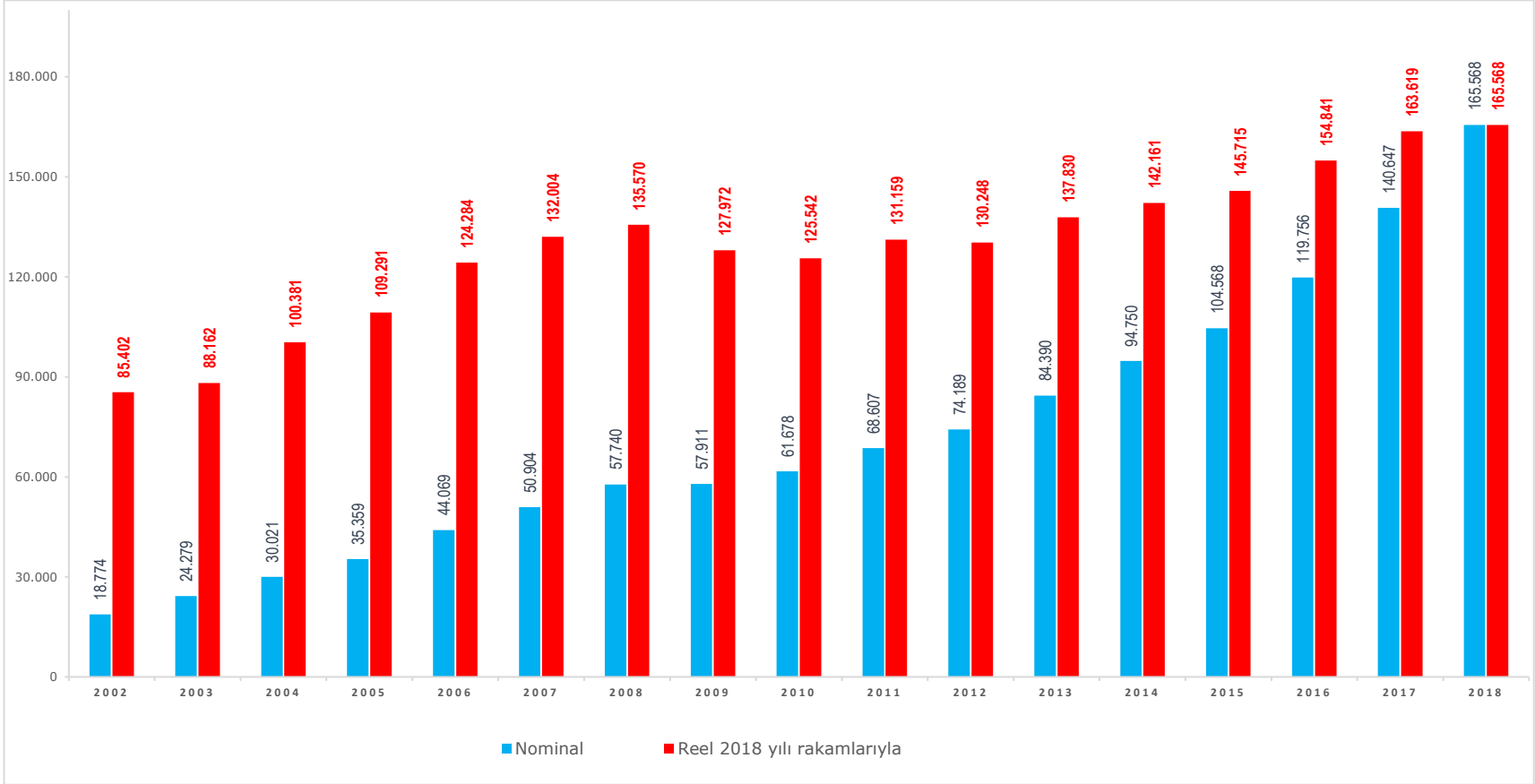
Uygulamalar	Başlangıç Tarihi	Durumu
Üniversite hocalarının özelde çalışabilmesi ve hastane içinde fark alabilmesine yönelik düzenleme yapılması	Mayıs 2013	Aktif
Özel Hastanelerin vatandaşın alacağı farkın %90’dan %200’e çıkarılması	Ekim 2013	Aktif

Türkiye’de Sağlık Finansmanını Etkileyen Önemli Politikalar-(2015-)

Uygulamalar	Başlangıç Tarihi	Durumu
Üniversite Hastanelerinin Borçlarının Ödemesi	Haziran 2018	Aktif
Kanser hastalarına yapılacak ameliyatlarda ilave ücret alınmaması	Ağustos 2018	Aktif
Covid-19 teşhis ve tedavisinin ücretsiz olması	Nisan 2020	Aktif

4.Türkiye Sağlık Harcamaları

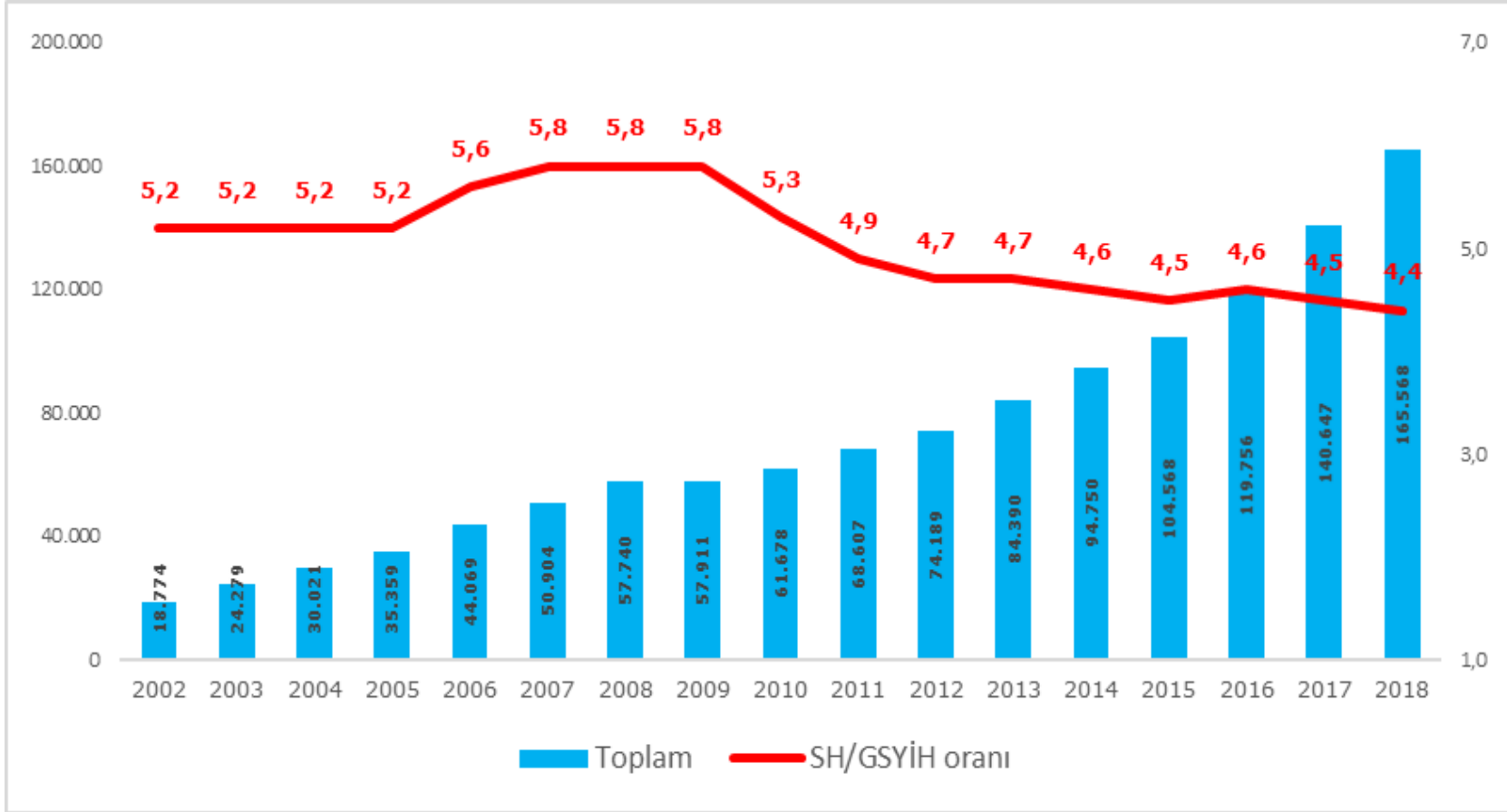
Grafik 3. Yıllara Göre Sağlık Harcamaları, Türkiye, (2002-2018), (Milyon TL)

Kaynak: TÜİK

Türkiye’de 2002-2018 yılları arası sağlık harcamaları nominal olarak %782 reel (enflasyon etkisinden arındırılmış) olarak ise %94 artmıştır.

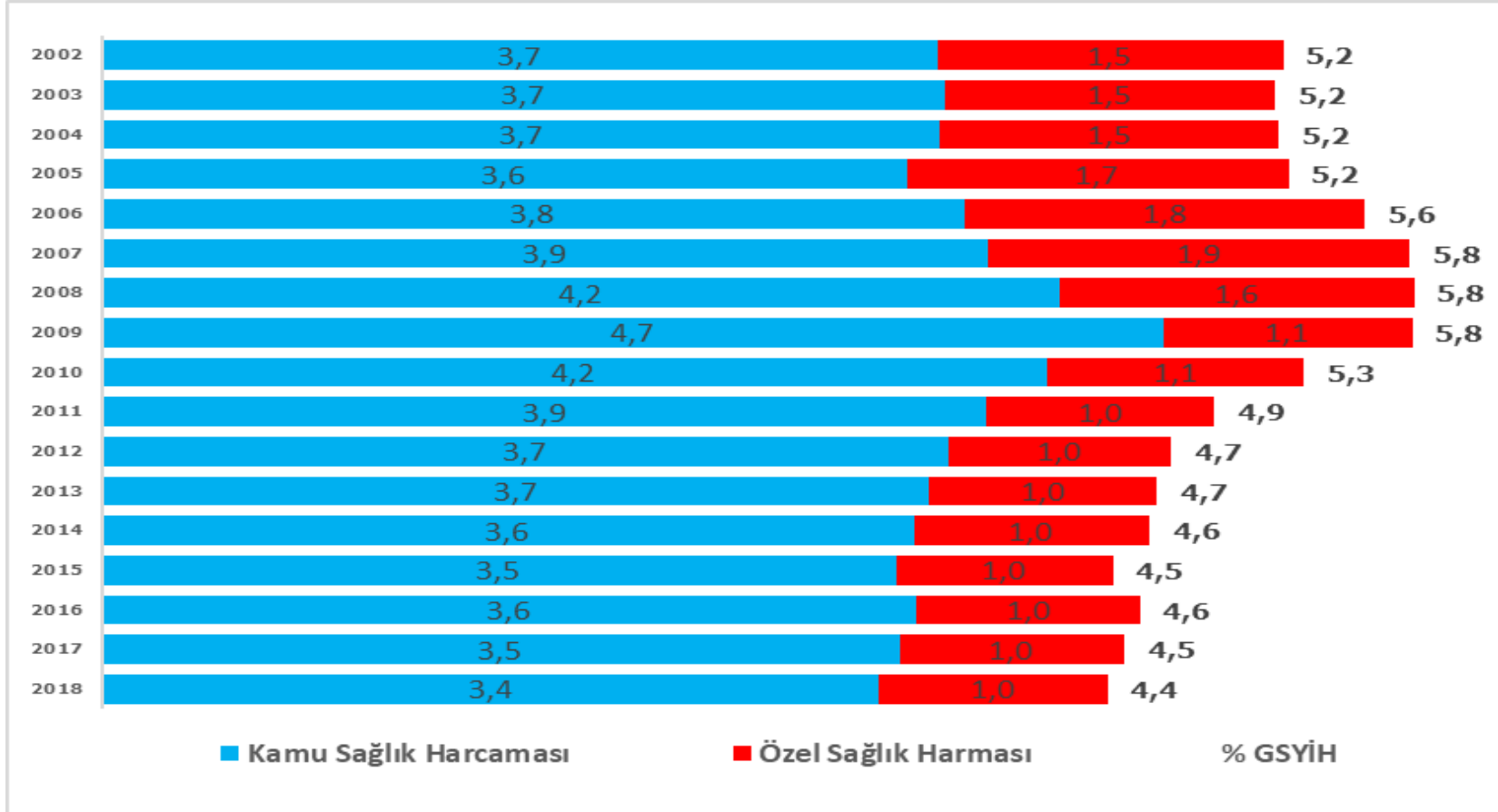
Grafik 4. Sağlık Harcamalarının GSYİH Oranı (%), (2002-2018)

Kaynak: TÜİK

2002-2018 yıllarındaki sağlık hizmetlerinde sağlanan gelişmelere rağmen sağlık harcamalarının GSYH içindeki payı %5,2 ‘den %4,4’e düşmüştür.

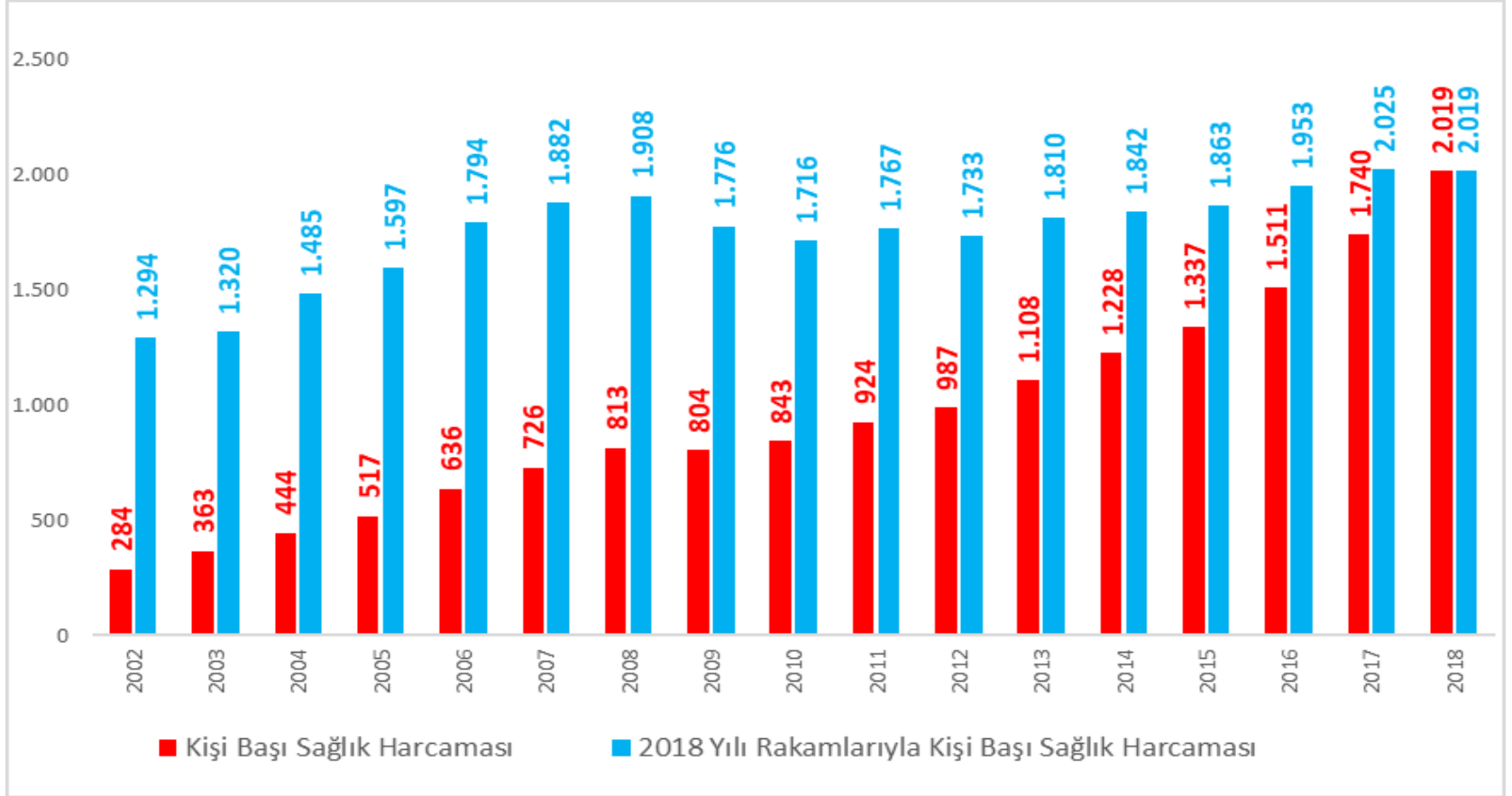
Grafik 5. Sağlık Harcamalarının GSYİH Oranı (%), (Kamu-Özel), (2002-2018)

Kaynak: TÜİK

Özel sektör sağlık harcamalarının GSYİH payı 2002 yılında % 1,5 iken 2018 yılında %1'e gerilemiştir.

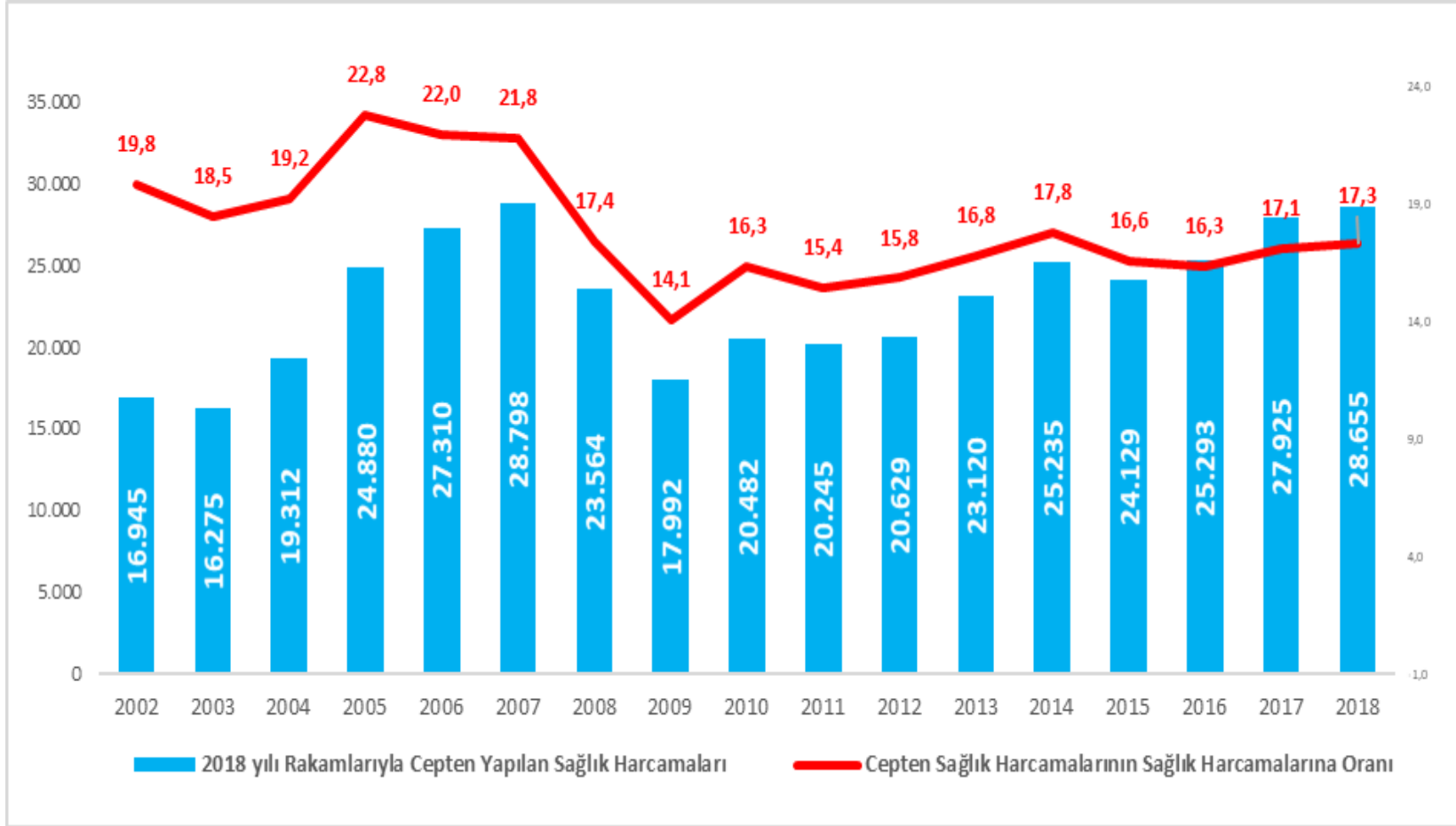
Grafik 6. Kişi Başı Sağlık Harcamaları, (2002-2018), (TL)

Kaynak: TÜİK

2002-2018 döneminde kişi başı sağlık harcamaları nominal olarak % 610, reel olarak % 56 artmıştır

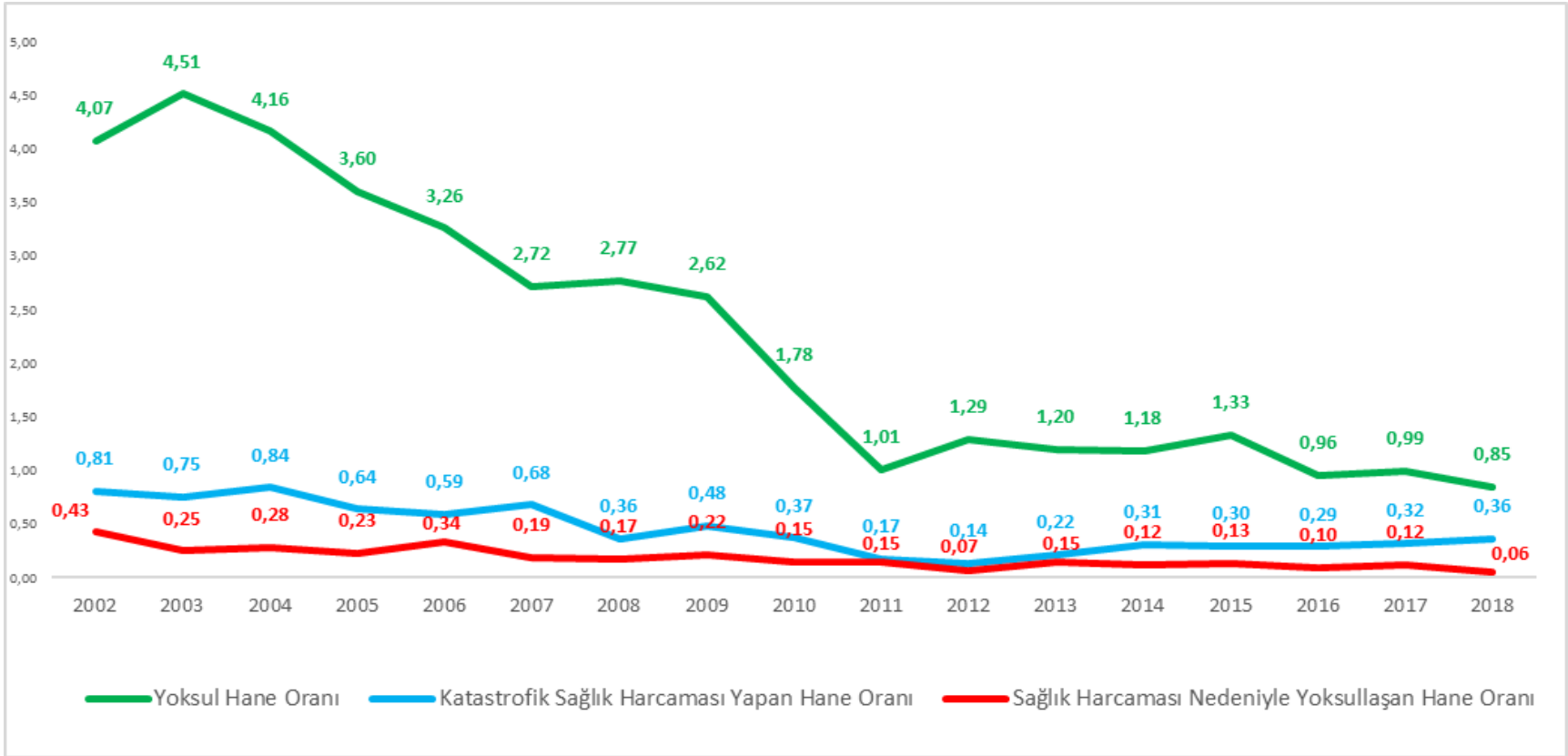
Grafik 7. Cepten Sağlık Harcamalarının Sağlık Harcamalarına Oranı %, Milyon TL, (2002-2018)

Kaynak: TÜİK

Türkiye’de toplam sağlık harcaması içinde cepten yapılan sağlık harcaması yıllar itibarıyla azalış göstermiştir. 2002 yılında %19,8 olan bu oran 2018 yılında %17,3’e gerilemiştir.

Grafik 8. Katastrofik Sağlık Harcamaları, (%), (2002-2018), Türkiye

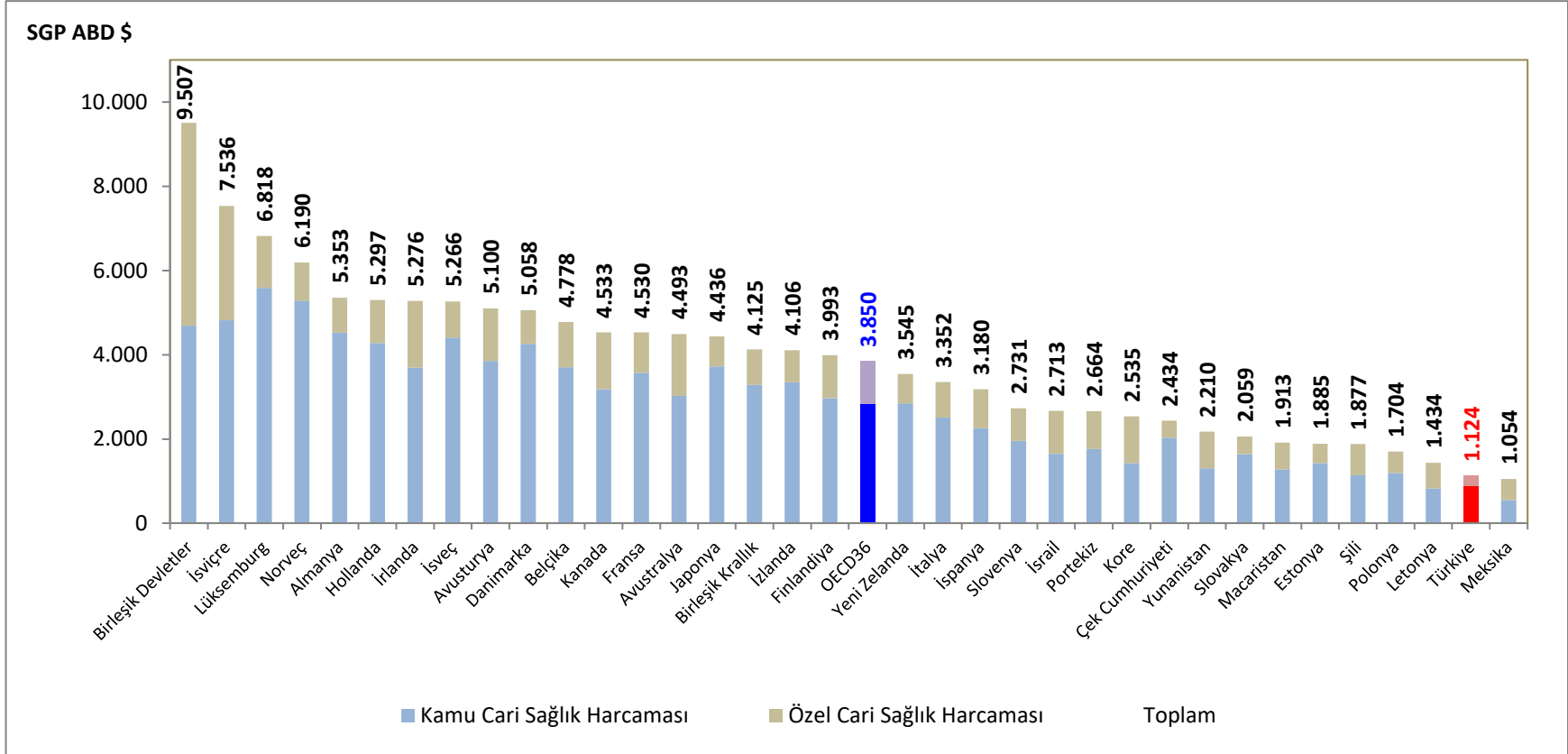

Kaynak: TÜİK

2002 yılında katastrofik sağlık harcaması yapan hane oranı % 0,81; katastrofik sağlık harcaması nedeniyle yoksullaşan hane oranı ise % 0,43 olarak bulunmuştur. 2018 yılında; katastrofik sağlık harcaması yapan hane oranı % 0,36'ya, katastrofik sağlık harcaması nedeniyle yoksullaşan hane oranı ise % 0,06'ya düşmüştür.

5. Sağlık Harcamalarının uluslararası Mukayesesi

Grafik 9. Kişi Başı Cari Sağlık Harcamasının Uluslararası Karşılaştırılması, SGP ABD \$, 2015

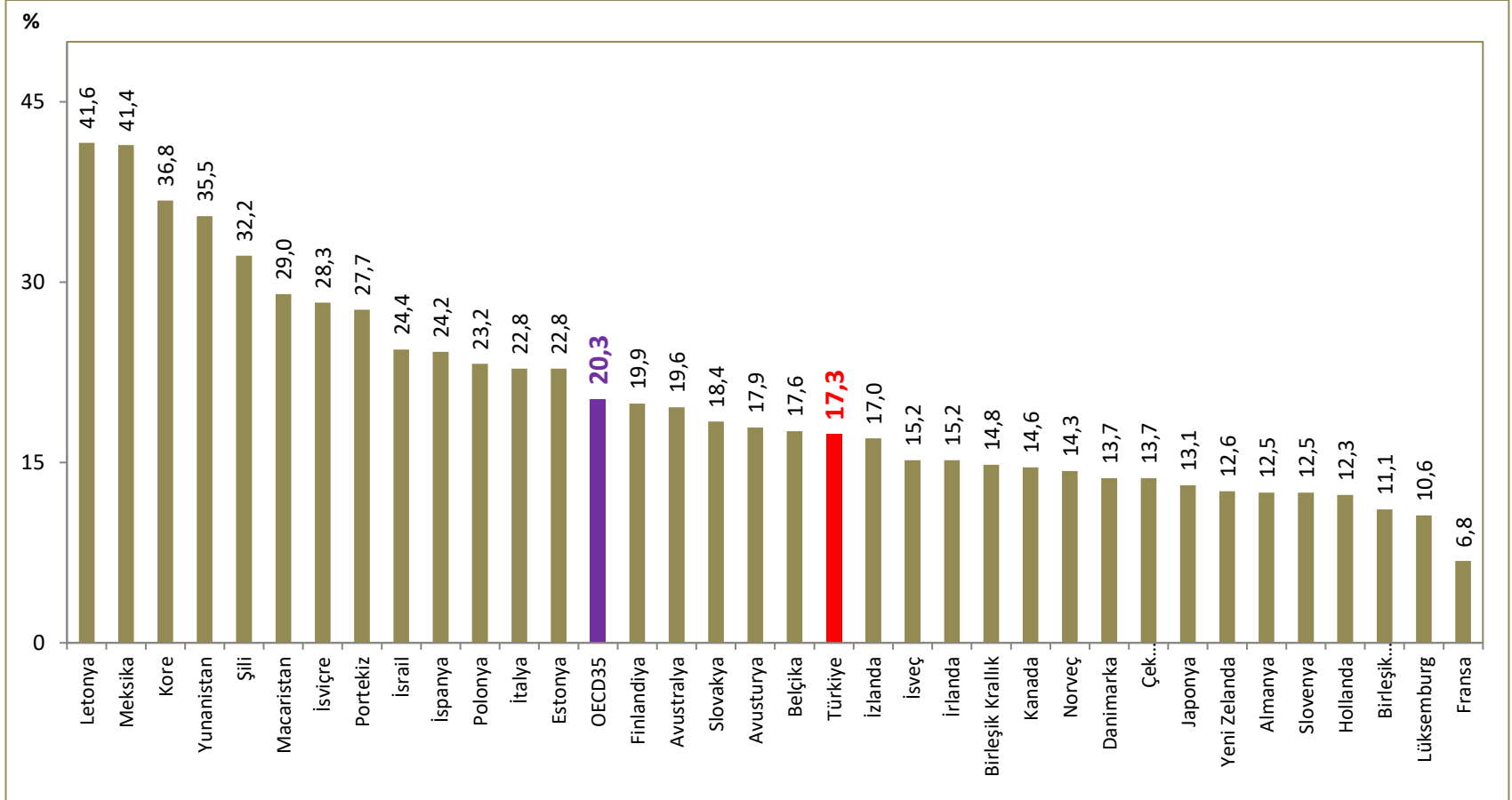

Kaynak: Kaynak: TÜİK, OECD Health Data 2017

Not: Türkiye verisi 2017 yılına aittir. Ülkelere ait değerler 2015 yılı veya ulaşılabilen en yakın yıl değerleridir

2017 yılında Türkiye’de SGP ABD Doları olarak kişi başı 1.124 Dolar cari sağlık harcaması yapılmıştır.

Grafik 10. Cepten Yapılan Cari Sağlık Harcamasının Cari Sağlık Harcaması İçindeki Oranının Uluslararası Karşılaştırılması, (%), 2015

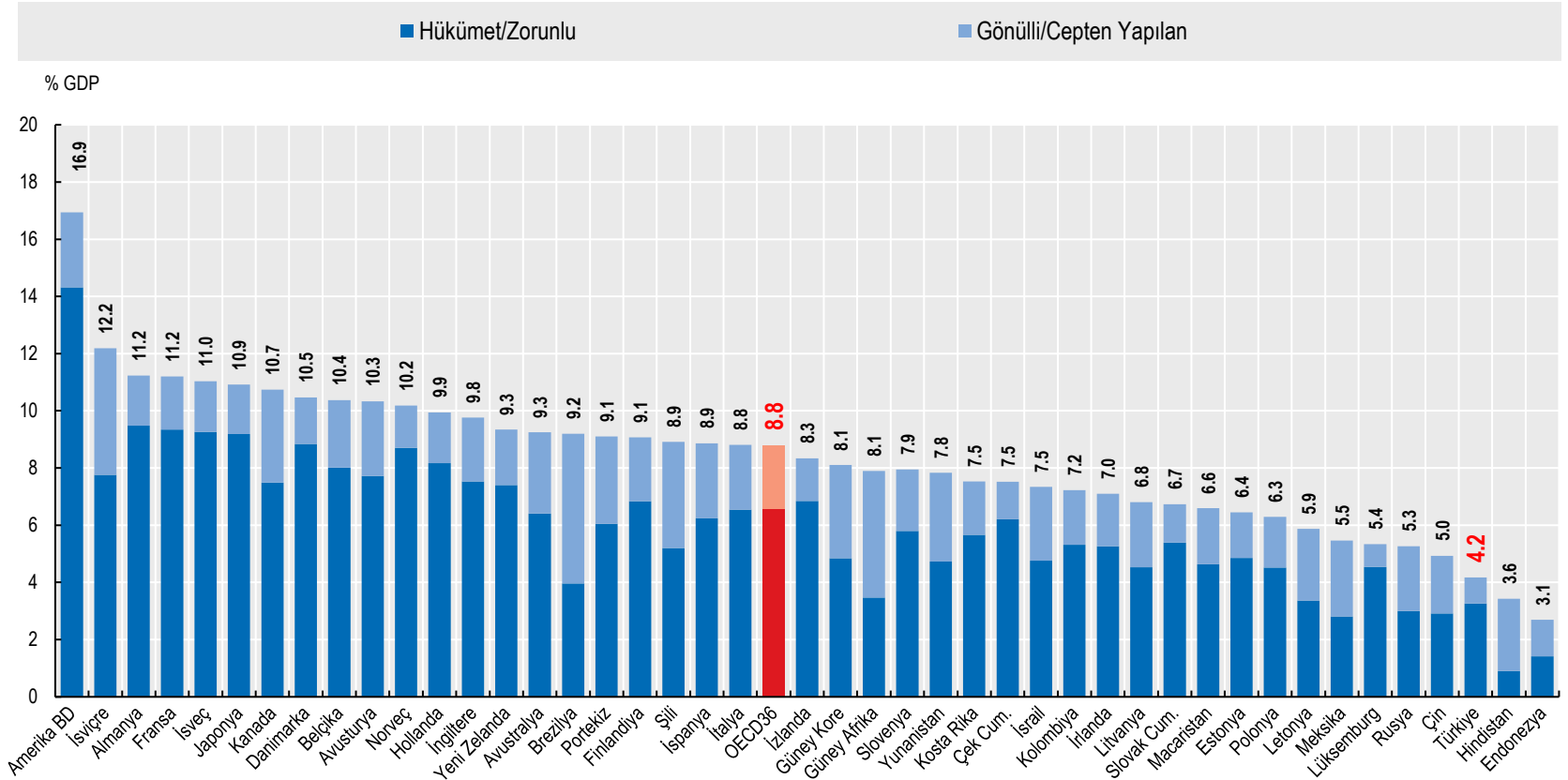

Kaynak: Kaynak: TÜİK, OECD Health Data 2017

Not: Türkiye verisi 2018 yılına aittir. Ükelere ait değerler 2015 yılı veya ulaşılabilen en yakın yıl değerleridir

Türkiye’de cepten yapılan sağlık harcamasının oranı OECD ortalamasının altındadır.

Grafik 11. Cari Sağlık Harcamalarının GSYH İçindeki Payının Uluslararası Karşılaştırılması, (%)

Kaynak: TÜİK, OECD Health at a Glance 2019

Not: Türkiye verisi 2018 yılına aittir. Ülkelere ait değerler 2018 yılı veya ulaşılabilen en yakın yıl değerlerdir

OECD ülkelerinde cari sağlık harcamalarını GSYİH içindeki payı toplamda %8,8, kamu cari sağlık harcamalarının GSYİH içindeki oranı %6,6 iken bu oran Türkiye’de cari sağlık harcamalarının GSYİH içindeki oranı toplamda %4,2, kamu %3,3 olarak gerçekleşmiştir

6. Türkiye Sağlık Finansman Politikalarının Sonuçları

Türkiye Sağlık Finansman Politikalarının Sonuçları-1

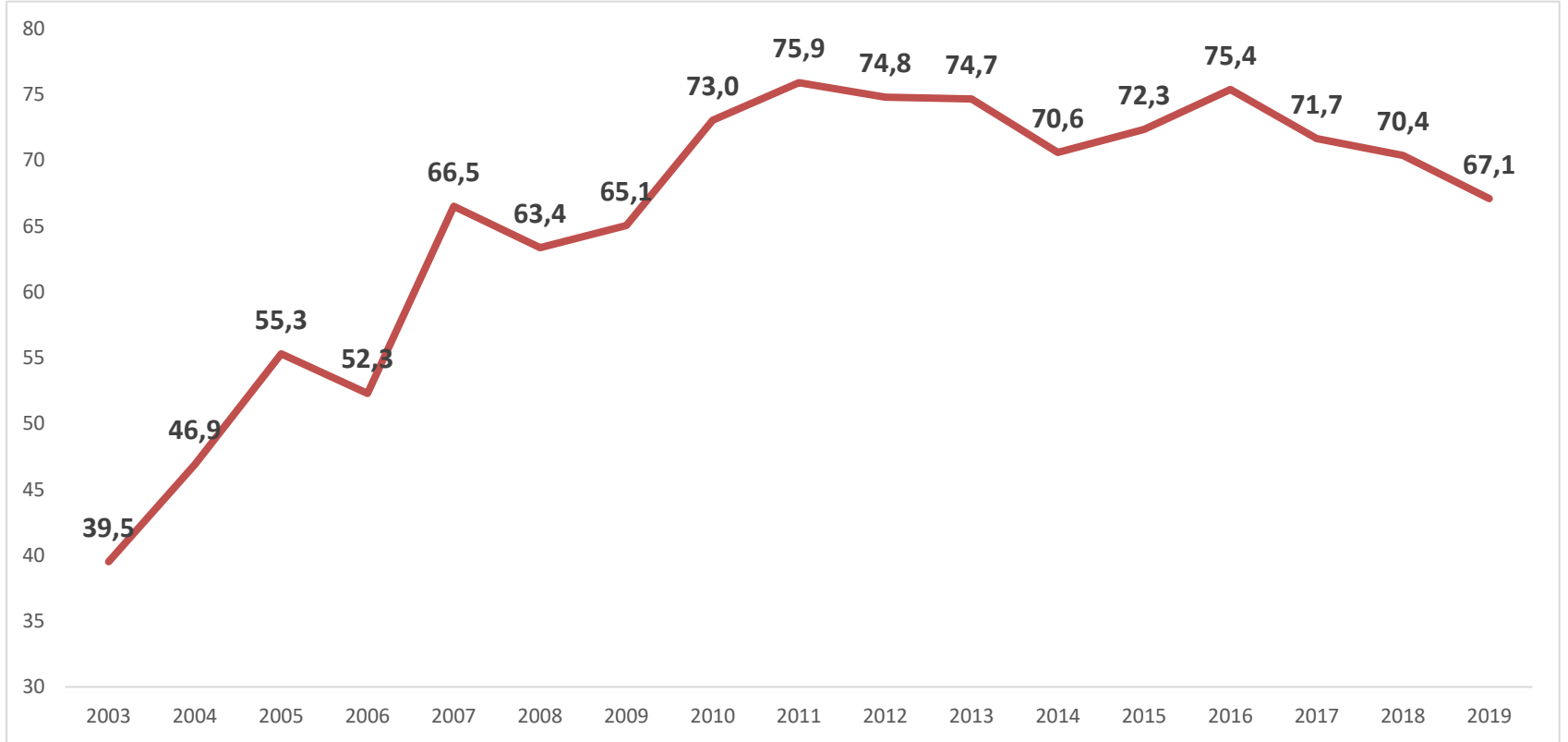
Tablo 1. Sağlık Göstergeleri	2002	2018
Doğumda Beklenen Yaşam Süresi	72,5	78,3
Bebek Ölüm Hızı (bin canlı doğumda)	31,5	6,8
Beş Yaş Altı Ölüm Hızı (bin canlı doğumda)	40,0	8,9
Anne Ölüm Oranı (yüz bin canlı doğumda)	64,0	13,6
Cepten Yapılan Sağlık Harcamasının Toplam Sağlık Harcamasına Oranı (%)	19,8	17,3
Katastrofik Sağlık Harcaması Yapan Hane Oranı (%)	0,81	0,36
Sağlık Hizmetlerinden Genel Memnuniyet Düzeyi (%)	39,5*	67,1**
10 Bin Kişiye Düşen Yatak Sayısı	24,8	29,7
100 Bin Kişiye Düşen Hekim Sayısı	138	201
100 Bin Kişiye Düşen Ebe - Hemşire Sayısı	171	301
Hekim Başına Düşen Ebe - Hemşire Sayısı	2,44	1,50

Kaynak: Tüik, Sağlık İstatistik Yıllıkları

*2003 **2019

Türkiye Sağlık Finansman Politikalarının Sonuçları-2

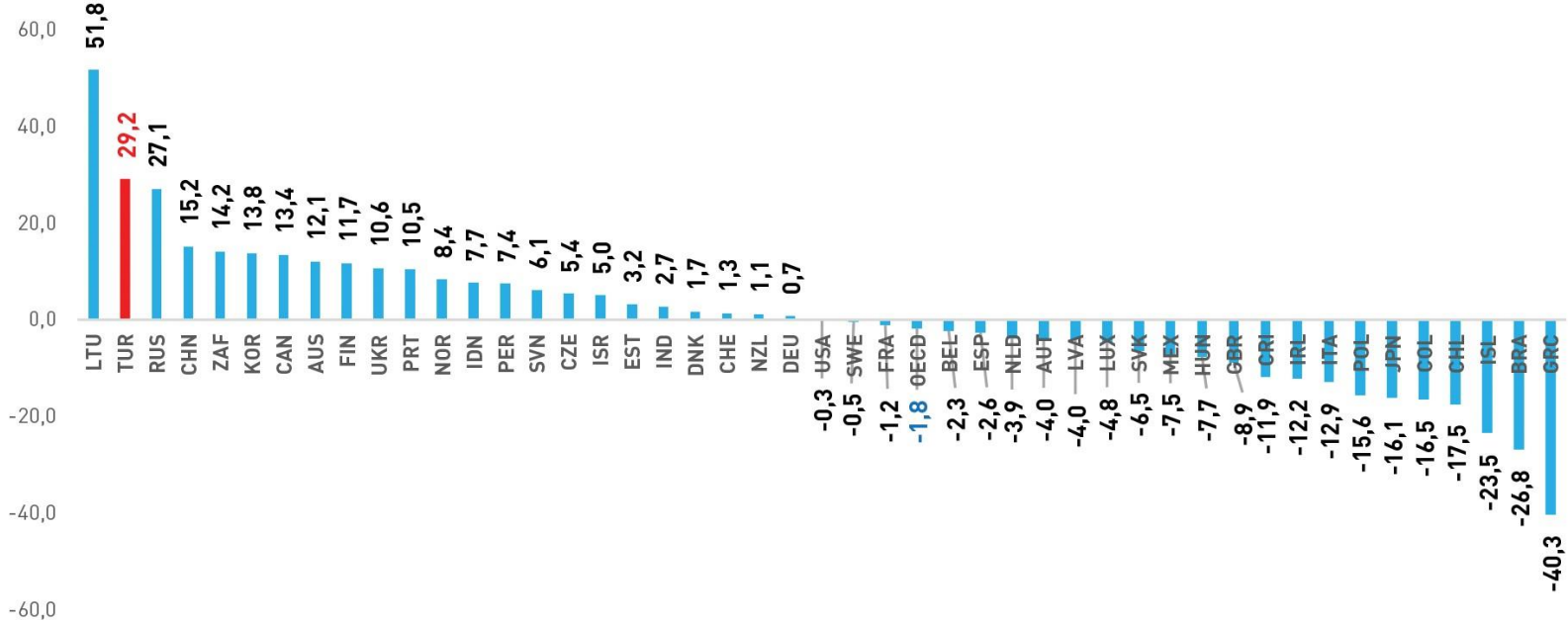
Grafik 12. Yıllar İtibariyle Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet, (2003- 2019), Türkiye

2003 yılında % 39,5 olan Türkiye’de sağlık hizmetlerinden memnuniyet oranı 2019 yılında % 67,1’e yükselmiştir.

Türkiye Sağlık Finansman Politikalarının Sonuçları-3

Grafik 13. Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet Oranındaki Değişim, (2007-2016), OECD

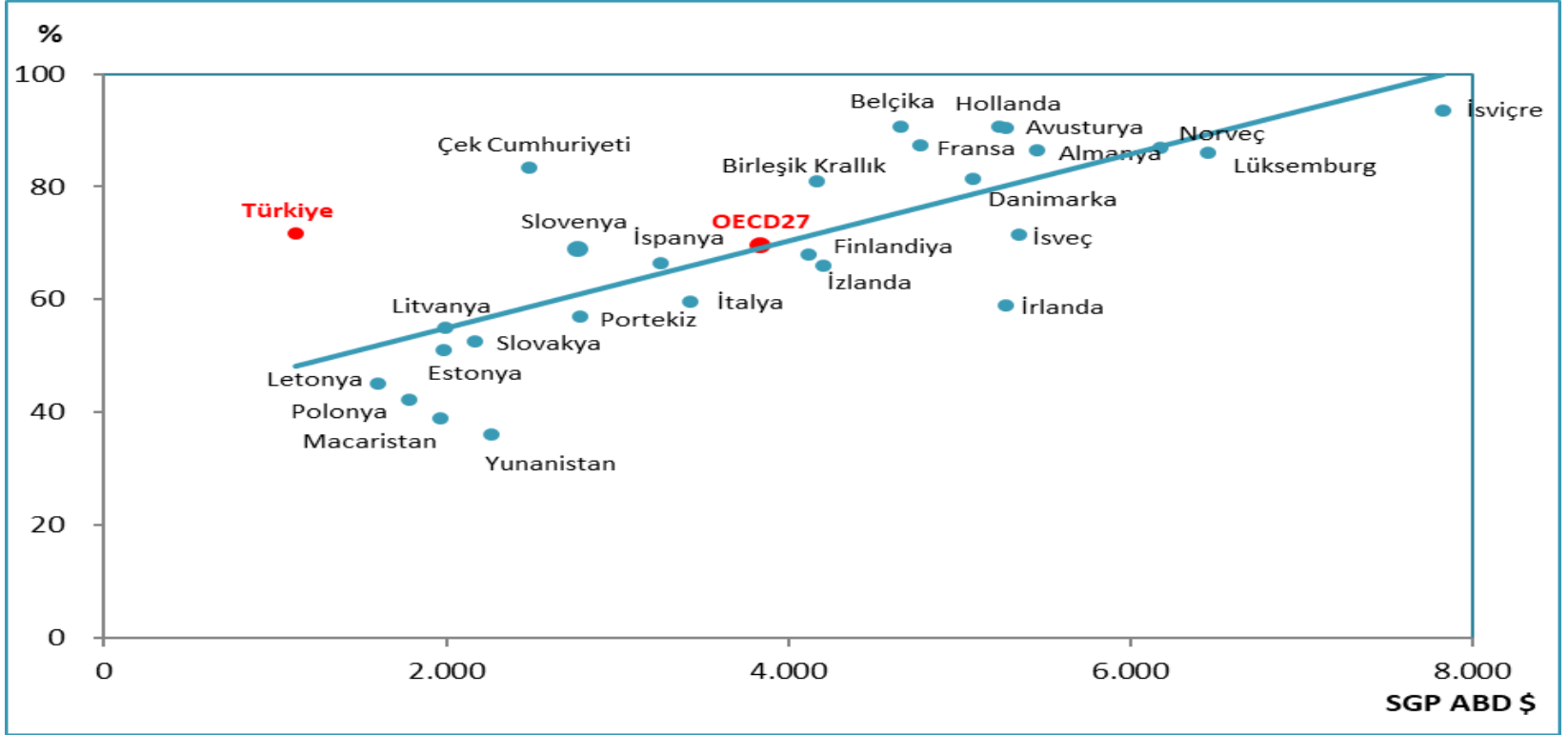

Kaynak: Gallup World Poll (database)

Türkiye OECD ülkeleri arasında son on yıldır sağlık hizmetlerinden memnuniyetin en çok arttığı ikinci ülkedir.

Türkiye Sağlık Finansman Politikalarının Sonuçları-4

Grafik 14. Yapılan Sağlık Harcamasına Göre Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet Oranı

Kaynak: TÜİK, OECD Health Data 2017

Not: Türkiye'nin memnuniyet verisi 2018 yılı, harcama verisi 2017 yılına aittir.

Ükelere ait harcama verileri 2016 yılına veya en yakın yıla aittir

Türkiye OECD ülkeleri arasında sağlık hizmetlerine harcadığı kaynağa göre en yüksek sağlık hizmetlerinden memnuniyetin sağlandığı ülkelerin başında gelmektedir.

7.Türkiye İlaç Harcamaları

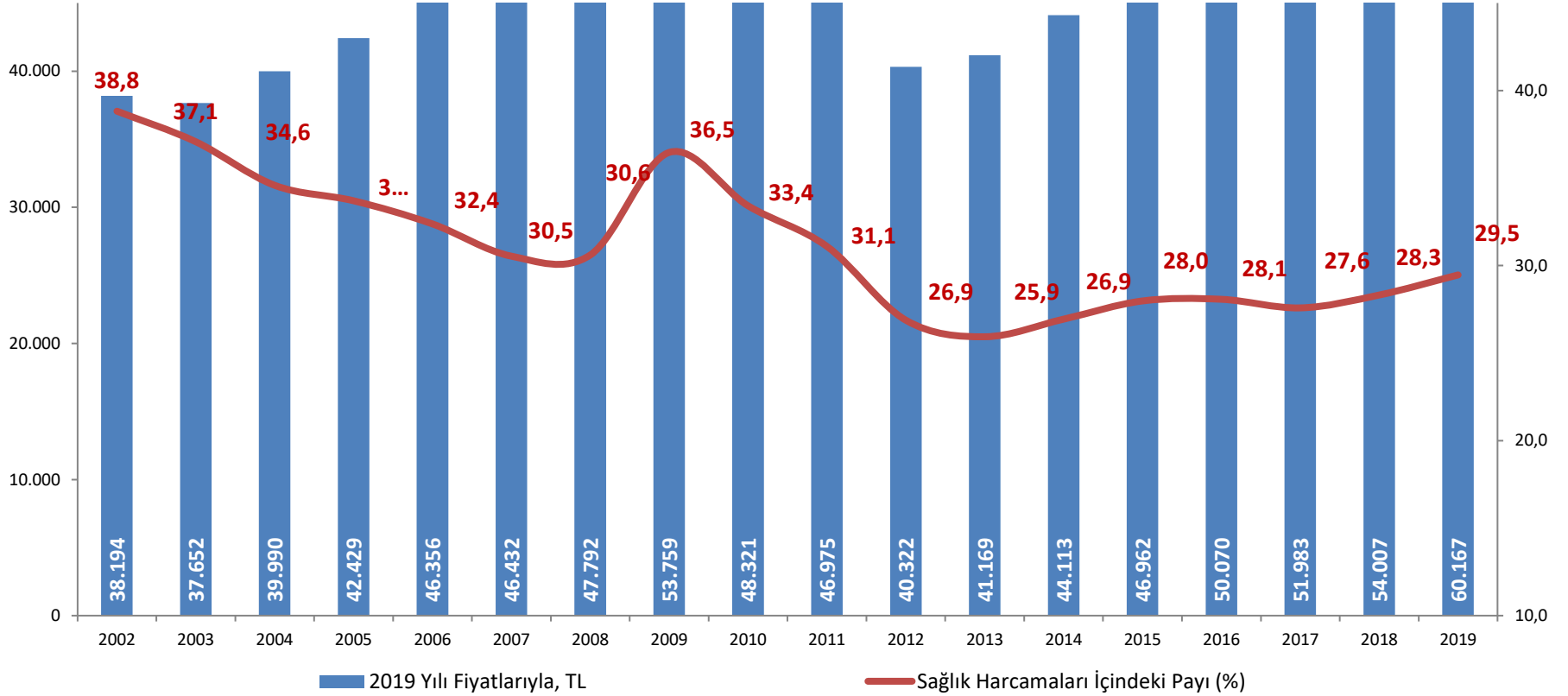
Tablo 2. Türkiye İlaç Harcamaları

	2002	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019
TL	7.290	11.918	20.612	29.260	33.622	38.797	46.890	60.167
2019 Yılı Fiyatlarıyla, TL	38.194	42.429	48.321	46.962	50.070	51.983	54.007	60.167
USD	4.841	8.889	13.738	10.757	11.128	10.636	9.742	10.611
SGP USD	12.329	14.280	22.416	24.331	25.875	28.166	29.091	33.613
Sağlık Harcamaları İçindeki Payı (%)	38,8	33,7	33,4	28,0	28,1	27,6	28,3	29,5
GSYH İçindeki Payı (%)	2,0	1,8	1,8	1,3	1,3	1,2	1,3	1,4

Kaynak: Bağcı ve Atasever, 2020

Türkiye’de 2002-2018 yılları arası ilaç harcamaları nominal olarak % 725 reel (enflasyon etkisinden arındırılmış) olarak ise % 57 artmıştır.

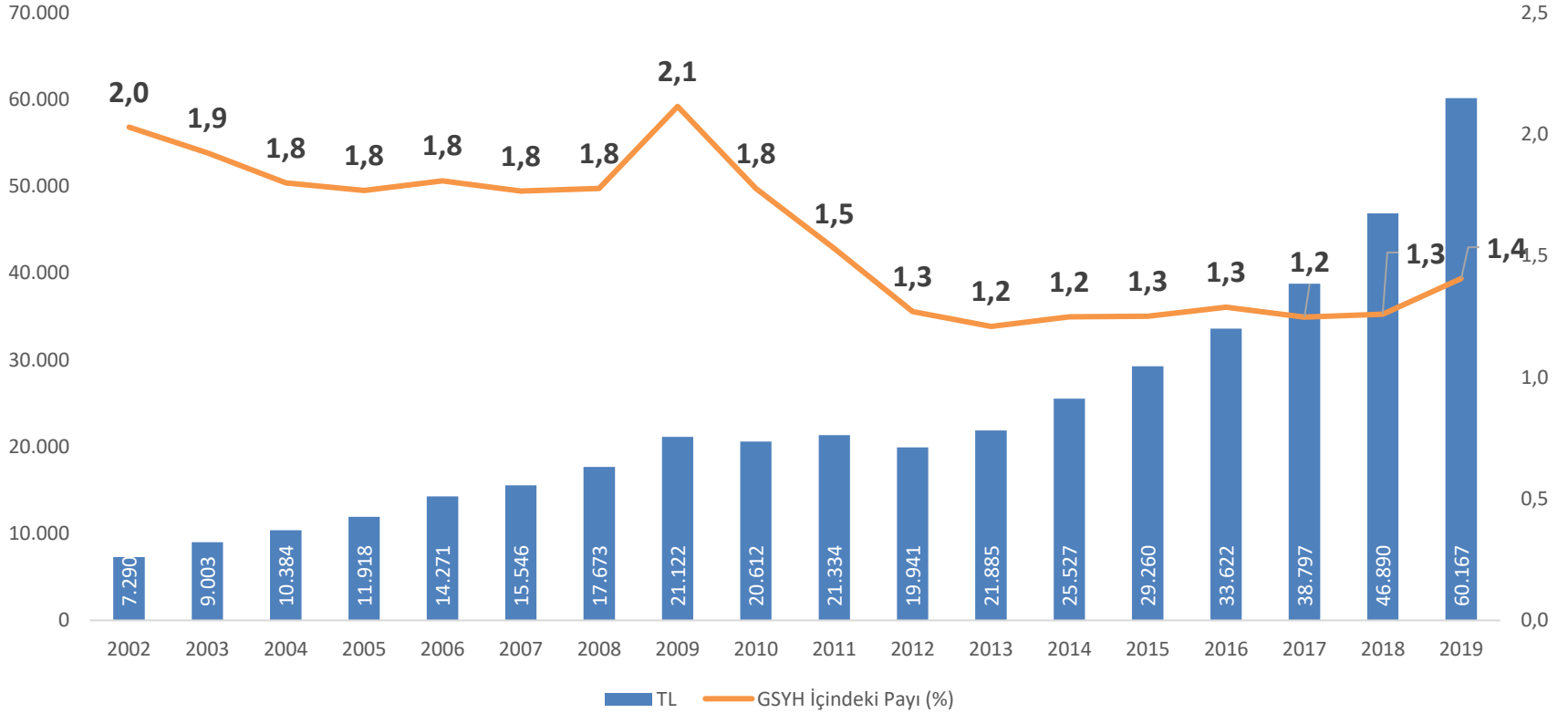
Grafik 15. Türkiye İlaç Harcamalarının Sağlık Harcamaları İçindeki Oranı

Kaynak: Bağcı ve Atasever, 2020

2002 yılında Sağlık harcamalarının %38,8'i ilaç harcamalarından oluşuyor iken bu oran 2019 yılında %29,5'a düşmüştür.

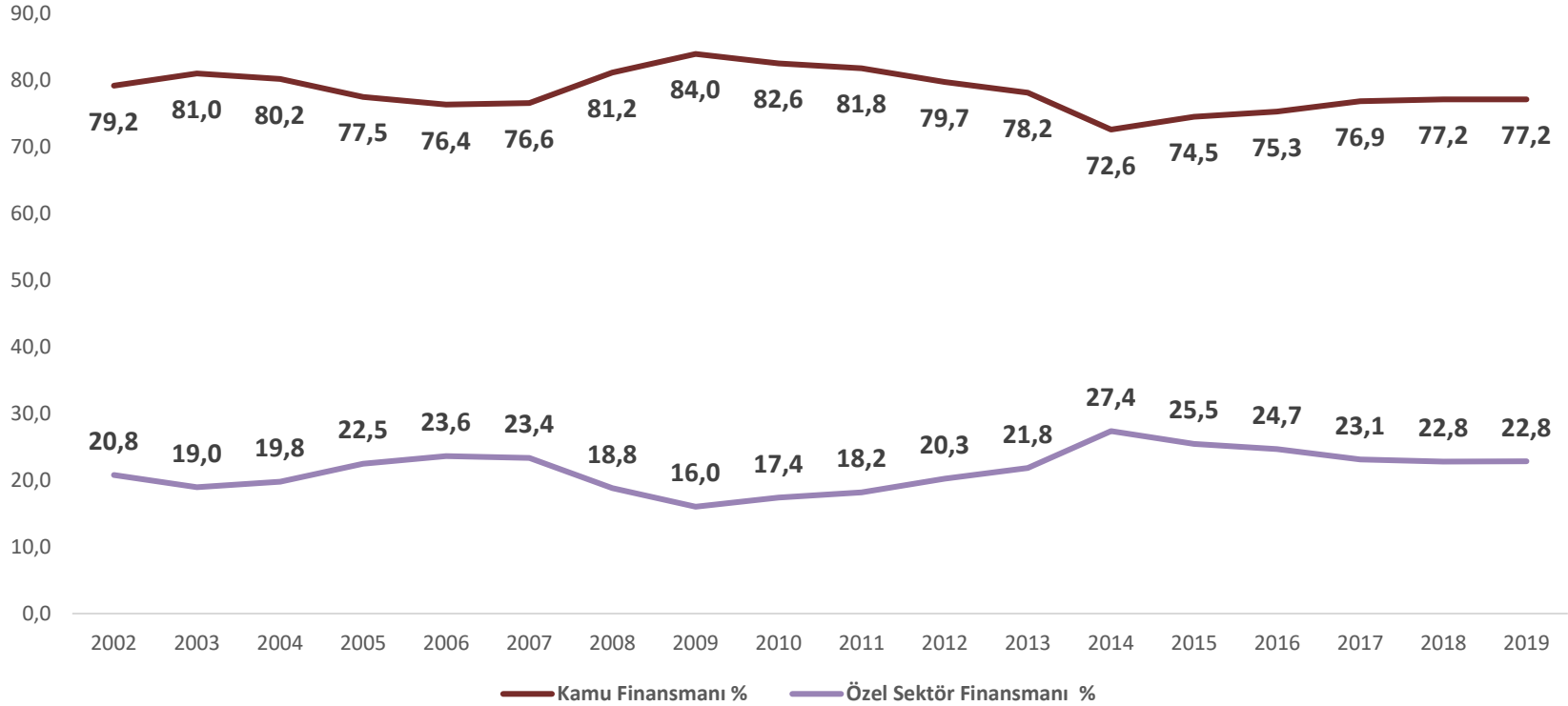
Grafik 16. Türkiye İlaç Harcamalarının GSYH içindeki Oranı

Kaynak: Bağcı ve Atasever, 2020

2002 yılında ilaç harcamalarının GSYH içindeki oranı % 2 iken bu oran 2019 yılında % 1,4'e düşmüştür.

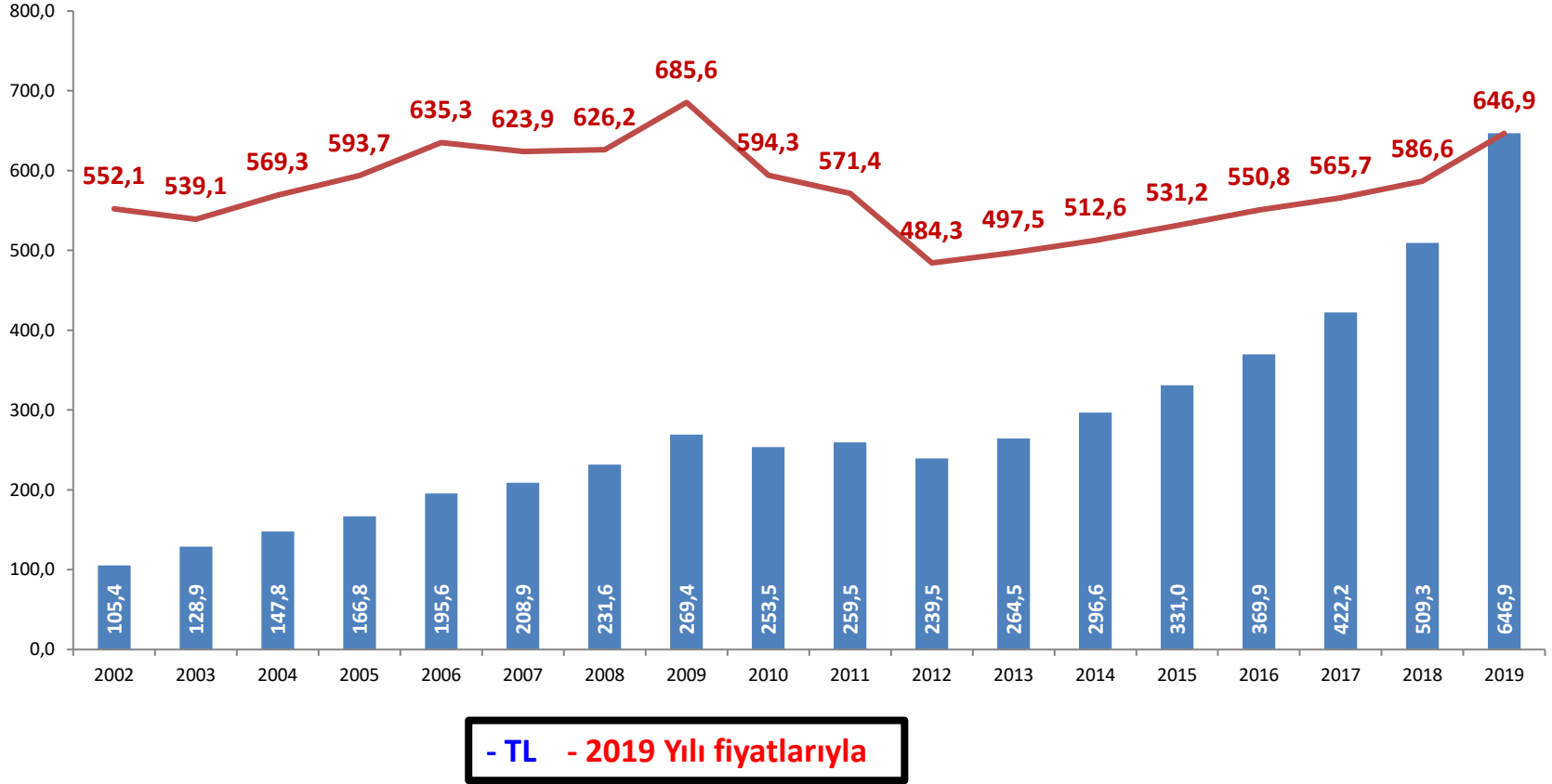
Grafik 17. Türkiye İlaç Harcamalarının Finansman Yapısı (Kamu ve Özel)

Kaynak: Bağcı ve Atasever, 2020

2002 yılında ilaç harcamalarının % 79,2’si kamu tarafından finanse ediliyor iken bu oran 2019 yılında %77,2’ye düşmüştür.

Grafik 18. Türkiye Kişi Başı İlaç Harcamaları

Kaynak: Bağcı ve Atasever, 2020

Türkiye'de son 18 yılda kişi başı ilaç harcaması nominal olarak % 513 reel olarak ise % 17 civarında artmıştır.

8. 2020 Yılı Sağlık ve İlaç Harcamaları Beklentileri

Tablo 3- Hastanelere Başvuru Sayıları, 2017-2020

SAĞLIK HİZMET SUNUCUSU								
	2017	2018	2019	Değişim Oranı (2017-2018)	Değişim Oranı (2018-2019)	2019 (İlk 5 Ay)	2020 (İlk 5 Ay)	Değişim Oranı (2019-2020)
DEVLET 2. BASAMAK SAĞLIK TESİSLERİ	279.852	303.204	310.363	8,34%	2,36%	134.499	91.497	-31,97%
DEVLET 3. BASAMAK SAĞLIK TESİSLERİ	112.462	126.272	133.349	12,28%	5,60%	57.003	41.685	-26,87%
ÖZEL 2. BASAMAK SAĞLIK TESİSLERİ	81.866	81.845	78.044	-0,03%	-4,64%	34.094	26.386	-22,61%
ÜNİVERSİTE SAĞLIK TESİSLERİ	44.877	49.009	51.377	9,21%	4,83%	22.066	15.247	-30,90%
GENEL TOPLAM	519.058	560.330	573.133	7,95%	2,28%	247.663	174.815	-29,41%

Kaynak: SGK

Covid-19 Pandemisi dolayısıyla hastanelere olan müracaat sayısı 2020 yılının ilk beş ayında %30'yakın düşmüş durumda.

Tablo 4- Hastane Fatura Tutarları Analizi, 2017-2020

SAĞLIK HİZMET SUNUCUSU								
	2017	2018	2019	Değişim Oranı (2017-2018)	Değişim Oranı (2018-2019)	2019 (İlk 5 Ay)	2020 (İlk 5 Ay)	Değişim Oranı (2019-2020)
DEVLET 2. BASAMAK SAĞLIK TESİSLERİ	14.724.847	15.846.098	16.095.716	7,61%	1,58%	7.068.113	5.339.780	-24,45%
DEVLET 3. BASAMAK SAĞLIK TESİSLERİ	11.408.747	13.201.645	14.276.804	15,72%	8,14%	6.005.261	5.256.295	-12,47%
ÖZEL 2. BASAMAK SAĞLIK TESİSLERİ	9.055.398	9.426.962	9.831.592	4,10%	4,29%	4.163.580	4.288.317	3,00%
ÜNİVERSİTE SAĞLIK TESİSLERİ	9.354.777	10.792.632	12.134.601	15,37%	12,43%	5.112.012	4.593.198	-10,15%
GENEL TOPLAM	44.543.769	49.267.338	52.338.713	10,60%	6,23%	22.348.965	19.477.591	-12,85%

Kaynak: SGK

Covid-19 Pandemisi dolayısıyla hastanelerin fatura tutarları 2020 yılının ilk beş ayında %13’e yakın düşmüştür.

Tablo 5- Türkiye Reçete Analizi, 2017-2020

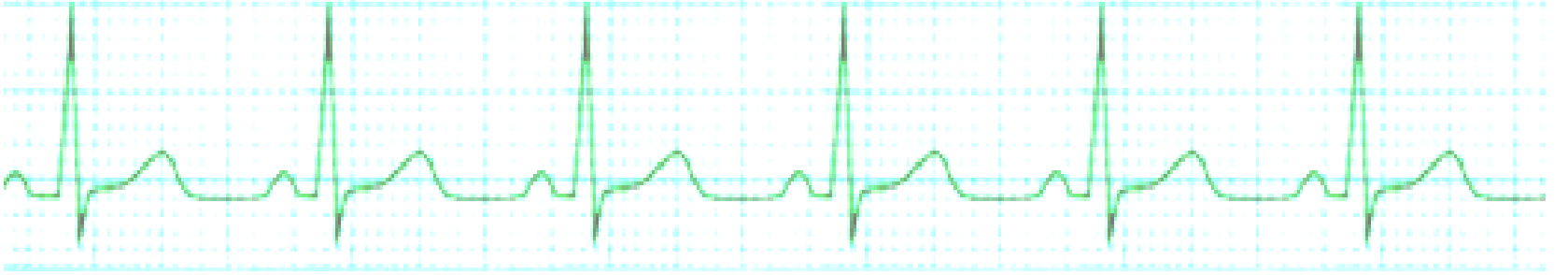
	2017	2018	2019	Değişim Oranı (2017-2018)	Değişim Oranı (2018-2019)	2019 (İlk 5 Ay)	2020 (İlk 5 Ay)	Değişim Oranı (2019-2020)
Reçete Sayısı (Bin adet)	363.584	386.589	401.015	6,33%	3,73%	175.576	149.450	-14,88%
Fatura Tutarı (Bin TL)	25.143.536	30.950.378	40.679.563	23,09%	31,43%	16.787.636	19.317.801	15,07%
Reçete Başına Düşen Tutar (TL)	69,15	80,06	101,44	15,77%	26,71%	95,61	129,26	35,19%

Kaynak: SGK

Türkiye’de reçete sayıları Covid-19 Pandemisi dolayısıyla 2020 yılının ilk beş ayında %15’e yakın azalmıştır. Aynı dönemde reçete tutarı %15 oranında reçete başına maliyet ise %35 civarında artmıştır.

2020 Yılı Tahminleri (İlk 5 Aylık Verilere Göre)

1. Hastane Müracaat Sayıları Düşüş Trendinde
2. Reçete Sayıları Düşüş Trendinde
3. Reçete Başına Maliyetler Artış Trendinde
4. İlaç Harcamalarının Sağlık Harcamaları İçindeki Payı Artış Trendinde
5. Laboratuvar Harcamaları Düşüş Trendinde (Covid-19 Test Ürünleri Gibi Spesifik Alanlarda Laboratuvar Giderleri Artıyor)
6. Medikal Malzeme Giderleri Düşüş Trendinde
7. Görüntüleme Giderleri Düşüş Trendinde

İlginize Teşekkür Ederim.

